

Denna artikel har publicerats i Församlingslyktan/ Houtskärs kapellförsamlings tidning 1/2017

PRÄSTGÅRDARNA I BORGÅ STIFT, del 5

I föregående artikel (del 4) i denna serie ingick en beskrivning över prästgårdssituationen i Närpes prosteri. Vi förflyttar oss i denna artikel en god bit söderut, till Åbolands prosteri. Jag beskriver utgångsläget så som det var 1970 i prosteriet. De förändringar som har skett i fråga om användningen av prästgårdarna beskriver situationen i medlet av november 2016, antalet församlingar läget vid utgången av 2016 och när det gäller boendeplikten situationen i februari 2017.¹ När jag anger ett årtal inom parentes invid namnet på en specifik prästgård anger det prästgårdens ursprungliga byggnadsår.²

På Åbolands prosteris område fanns det 1970 totalt 10 församlingar.³ Vid utgången av 2016 var församlingarna 3 till antalet. Till prosteriet hörde Kimitoöns församling, Väståbolands svenska församling och Åbo svenska församling.⁴ Väståbolands svenska församling bildar tillsammans med den finska församlingen på Pargas stads område Pargas kyrkliga samfällighet.⁵ I Väståbolands svenska församling ingår 4 kapellförsamlingar och 1 församlingsdistrikt. Församlingen består av Nagu kapellförsamling, Korpo kapellförsamling, Houtskär kapellförsamling, Iniö kapellförsamling samt Pargas församlingsdistrikt.⁶ Kimitoöns församling är en självständig församling.⁷ Församlingen består av 4 kapellförsamlingar, Kimito kapellförsamling, Västanfjärd kapellförsamling, Dragsfjärd kapellförsamling och Hitis kapellförsamling.⁸ Åbo svenska församling bildar Åbo och S:t Karins kyrkliga samfällighet

¹ Texten till denna artikel baserar sig i huvudsak på min högre pastoralavhandling *Prästgårdarna i Borgå stift – en undersökning av utvecklingen för prästgårdarna i Borgå stift åren 1970–2012* (2014) och på min kandidatavhandling i träteknologi *Träanvändning och materialval i finska prästgårdar* (2016) men också på nytt material från pågående forskning som inte har publicerats tidigare.

² De äldre prästgårdarna i Borgå stift har renoverats i flera repriser. De har också i många fall utvidgats till exempel så att man har byggt en kall veranda på framsidan. Det var ett populärt tillvägagångssätt i slutet av 1800-talet. Man fick ett extra rum att använda sommartid och dessutom förändrade det den långsmala huskroppens profil på ett positivt sätt. Verandan gav svalka till de övriga rummen sommartid.

³ Backström 2014, bilaga 2 sida 4.

⁴ Årsbok för Borgå stift 2016, 78.

⁵ Årsbok för Borgå stift 2016, 79.

⁶ Kyrkostyrelsens plenums protokoll av den 16.09.2008, § 188. I och med Kyrkostyrelsens beslut anslöts Houtskärs, Iniö, Korpo och Nagu församlingar till Pargas svenska församling och upphörde som självständiga församlingar. Samtidigt bytte Pargas svenska församling namn till Väståbolands svenska församling. Den nya församlingen inledde sin verksamhet 01.01.2009.

⁷ Att en församling är självständig innebär att den inte är knuten till en kyrklig samfällighet.

⁸ Kyrkostyrelsens plenums protokoll av den 03.06.2008, § 130. I och med Kyrkostyrelsens beslut indrogs församlingarna Dragsfjärd, Hitis, Kimito och Västanfjärd och samtidigt togs beslut om grundande av en ny

tillsammans med 9 andra församlingar i Åboregionen, de övriga församlingarna som tillhör den kyrkliga samfälligheten är finskspråkiga.⁹

År 1970 fanns det 15 prästgårdar på prosteriets område. Av dessa prästgårdar var 10 avsedda för kyrkoherdar och 5 prästgårdar avsedda för kaplaner.¹⁰ Prästgården i Dalsbruk (1940–tal) såldes till en privat köpare 1995.¹¹ Det byggdes en ny prästgård för kyrkoherden i Dragsfjärds församling i början av 1950–talet alldeles intill gravgården och kyrkan.¹² Den gamla prästgården (1904) som fanns i Labbnäs ett par kilometer från kyrkan köptes av Amos Andersson. Han donerade prästgården till marthorna med tanke på att den skulle användas till rekreation och semestervistelse för husmödrar.¹³ Labbnäs ägs fortfarande av marthorna och fungerar som plats för rekreation, som utrymme för olika typer av sammankomster samt som beställningsrestaurang.¹⁴ Den nuvarande prästgården i Dragsfjärds kapellförsamling (1950–talet) var uthyrd till en privatfamilj.¹⁵ I början av 1950–talet byggdes ny prästgård intill kyrkan på Hitis. Den tillbyggdes senare med ett församlingshem.¹⁶ Kaplanen i Hitis kapellförsamling var bosatt i prästgården. Prästgårdens församlingshemsdel användes för minnesstunder, möten, körövningar och vid olika typer av diskussionstillfällen.¹⁷ Kaplansgården i Kimito (1802) på Norrgård lägenhet såldes år 2008 till en privatperson.¹⁸ Bostadsdelen i kyrkoherdebostället i Kimito (1840–tal) var uthyrd till en av församlingens präster och de övriga utrymmena i prästgården användes som samlingslokal och arbetsutrymme.¹⁹ Kyrkoherdebostället i Västanfjärd (1921) på Mellangård lägenhet såldes 2014 till en prästfamilj.²⁰

Församlingen i Pargas ägde i början endast ett boställe för prästerskapet, den så kallade *Prästgården*. Prästbostället fungerade som kyrkoherdens boställe. Redan i mantalslängderna

församling med namnet Kimitoöns församling. Den nya församlingen inledde verksamheten 01.01.2009; <http://www.kimitoonsforsamling.fi/> [Läst 17.03.2017].

⁹ <http://www.abosvenskaforsamling.fi/#> [Läst 17.03.2017].

¹⁰ Backström 2014, bilaga 2 sida 4.

¹¹ Dragsfjärds församlings kyrkoråds protokoll av den 07.06.1995, § 7; Dragsfjärds församlings kyrkofullmäktige protokoll av den 21.06.1995, § 9; Backström 2014, 20.

¹² Backström 2014, 20; Backström 2016, 70.

¹³ Åbo Underrättelser 05.07.2012. Prästgården i tiden; Backström 2016, 70; Hos förf. Meddelat av Eva Magnusson-Tamminen 12.11.2016.

¹⁴ Hos förf. Meddelat av Eva Magnusson-Tamminen 12.11.2016; <http://labbnas.fi/sv/hem/> [Läst 17.03.2017].

¹⁵ Hos förf. Meddelat av Pernilla Gustafsson 14.11.2016.

¹⁶ Backström 2014, 20.

¹⁷ Hos förf. Meddelat av Antti Kuokkanen 15.11.2016.

¹⁸ Kimito församlings kyrkofullmäktige protokoll av den 11.02.2008, § 7; Kyrkostyrelsens ämbetskollegiums protokoll av den 05.06.2008, § 362; Backström 2014, 21; Backström 2016, bilaga 1 och 3.

¹⁹ Backström 2016, bilaga 1; Hos förf. Meddelat av Pernilla Gustafsson 14.11.2016.

²⁰ Backström 2014, 21; Backström 2016, bilaga 1 och 3.

från 1640-talet talas om *Stora prästgården*.²¹ Den nuvarande prästgården är uppförd omkring 1770. Den tillbyggdes i den västra ändan 1810 och kring 1890 byggdes en kall veranda på norra sidan. Den omnämns längre fram i annalerna som *Prostgården*.²² Prostgården har fungerat som säte för domkapitlet efter Åbo brand 1827 och som boställe för ett flertal biskopar bland annat Finlands första ärkebiskop *Jacob Tengström*.²³ På samma tomt uppförde biskop Jacob Tengström i början av 1800-talet en egen bostad i två våningar för sin familj.²⁴ Man kan ännu i terrängen tydligt skönja grunden efter den bostaden.²⁵ Vid biskopsvisitationen i Pargas församling 20–23 oktober 1988 utfördes visitation vid prostgården. Av protokollet framgår följande: [...] *Den är en av Finlands värdefullaste prästgårdar och bör även bevaras som en sådan* [...].²⁶ Prostgården var i Pargas kyrkliga samfällighets ägo och uthyrd till en flyktingfamilj.²⁷

Det fanns tidigare två kaplansboställen i Pargas församlings ägo.²⁸ Mellangårds hemman i Parsby förlänades som boställe till församlingens kaplan år 1675.²⁹ En kaplansgård uppfördes på lägenheten. En ny prästgård uppfördes 1870.³⁰ Prästgården på Mellangård lägenhet i Parsby i Pargas centrum brann den 5 juli 1996 ner till grunden.³¹ Västergård lägenhet i Muddais förlänades som kaplansboställe till Pargas församling år 1690.³² På lägenheten uppfördes en kaplansgård. År 1887 beslöt församlingen att uppföra en ny prästgård och den uppfördes slutligen 1901.³³ Kaplansgården såldes 1987 till en privatperson.³⁴

I Nagu har det tidigare funnits 2 prästgårdar. Kaplansgården i Finnby (byggd före 1933) på Kärras lägenhet såldes på 1940-talet.³⁵ Prostgården i Nagu (1864) var i Pargas kyrkliga

²¹ Schalin 1955, 54. I verket *Pargasbygdens historia I*; Backström 2014, 21; Backström 2016, 58.

²² DKA Biskopsvisitationsprotokoll från visitation 20–23.10.1988, 7; Backström 2016, 58.

²³ Schalin 1955, 56; Björkstrand 2012, 441; Backström 2014, 21; Backström 2016, 58.

²⁴ Schalin 1955, 54; Backström 2014, 21.

²⁵ Backström, resultat från terrängsyn sommaren 2012; Backström 2014, 21.

²⁶ Biskopsvisitationsprotokoll från visitation 20–23.10.1988, 7–8; Backström 2014, 21.

²⁷ Hos förf. Meddelat av Ben Johansson 14.11.2016.

²⁸ Schalin 1955, 57; Suistoranta 1985, 362. I verket *Paraisten historia*; Backström 2014, 21.

²⁹ Schalin 1955, 54; Backström 2014, 21.

³⁰ Schalin 1955, 56; Biskopsvisitationsprotokoll från visitation 20–23.10.1988, 8; Backström 2014, 22; Backström 2016, bilaga 1.

³¹ Hos förf. Meddelat av Karin och Richard Donner 23.02.2012; Hos förf. Meddelat av Tarja Karlsson 11.04.2012; Backström 2014, 22; Backström 2016, bilaga 1.

³² Schalin 1955, 54; Suistoranta 1985, 362; Backström 2014, 22.

³³ Nikander 1955, 56–57. I verket *Pargasbygdens historia I*; Suistoranta 1985, 362; Backström 2014, 22; Backström 2016, bilaga 1.

³⁴ Hos förf. Meddelat av Karin och Richard Donner 23.02.2012; Hos förf. Meddelat av Johan Kronberg 02.11.2012; Backström 2014, 22, bilaga 2 sida 4.

³⁵ Backström 2014, 22, bilaga 2 sida 4; Backström 2016, bilaga 1.

samfällighets ägo och uthyrd till två privatfamiljer.³⁶ I Korpo, Norrskata, byggdes prästgården på Prästbacka lägenhet 1956 och användes under några år som bostad för prästen på Norrskata. Prästgården såldes 1991 till en privatperson.³⁷ Prästgården var den andra i ordningen på Norrskata. Den föregående prästgården byggdes också 1956 men brann ner till grunden när den stod klar för användning. På Korpo församlings kyrkoherdebol har det funnits 2 prästgårdar. Den första brann ner 1917 och den följande prästgården med lägenhetsnamnet Prästgården byggdes 1924 och används som bostad för kaplanen i Korpo kapellförsamling.³⁸ Kaplansgården (okänt byggår) på Kejsars lägenhet i Korpo såldes 1957.³⁹ På Nybondas lägenhet på Iniö fanns prästgård (1920-tal) och kaplanen i Iniö kapellförsamling var bosatt i prästgården.⁴⁰ För kyrkoherden i Åbo svenska församling fanns tidigare bostad reserverad i församlingens fastighet men inte längre.⁴¹

I prästgården på Houtskär (1874) på Antas lägenhet (ursprungligen S:t Andreas)⁴² fanns inrymt pastorskansli.⁴³ Kapellförsamlingens kaplan var bosatt med sin familj i prästgården.⁴⁴ Därutöver användes prästgården för tre grupper som regelbundet samlades i prästgårdens utrymmen. Det var en *kaffe- och diskussionsgrupp* för finskspråkiga, *torsdagskaffe*, en motsvarande grupp för svenskspråkiga och en grupp med *sång och lek* för barn. Ytterligare användes prästgården vid andra typer av sammankomster när behov förelåg.⁴⁵ På detta sätt har prästgården i Houtskär fortsättningsvis en mångfunktionell och mångdimensionell användning och är ett gediget exempel på hur en prästgård kan fungera. I detta har prästfamiljen en viktig och central roll för att det skall fungera bra, vilket det gör på Houtskär tack vare prästfamiljen. Denna omständighet och vikten av en positiv attityd har betonats av informanter i min

³⁶ Hos förf. Meddelat av Kjell Granström 07.04.2010; Hos förf. Meddelat av Kjell Granström 15.11.2013; Backström 2014, 22; Backström 2016, bilaga 1; Hos förf. Meddelat av Ben Johansson 14.11.2016.

³⁷ Kyrkostyrelsens ämbetskollegiums, allmänna sektionens protokoll av den 30.01.1992, § 21; Hos förf. Meddelat av Esa Killström 29.04.2010; Backström 2014, 22, bilaga 2 sida 4; Backström 2016, bilaga 1.

³⁸ Hos förf. Meddelat av Esa Killström 29.04.2010; Backström 2014, 22; Backström 2016, bilaga 1; Hos förf. Meddelat av Ben Johansson 14.11.2016.

³⁹ Backström 2014, bilaga 2 sida 4.

⁴⁰ Hos förf. Meddelat av Eeva Vuola 07.04.2010; Backström 2014, 22, bilaga 2 sida 4; Backström 2016, bilaga 1; Hos förf. Meddelat av Ben Johansson 14.11.2016.

⁴¹ Godenhjelm 1935, 213; Backström 2014, 22, bilaga 2 sida 4.

⁴² Matteus evangelium 4: 18–19. Andreas var aposteln Petrus bror och fiskare liksom Petrus innan Jesus kallade dem att vara hans lärjungar, ”människofiskare” som Jesus sade.

⁴³ Godenhjelm 1935, 214. I verket *Suomen Pappilat*; Styckningsinstrument, förrättning 114 260–8 av den 12.04.1988; Hos förf. Meddelat av Janne Heikkilä 15.11.2016; Hos förf. Meddelat av Janne Heikkilä 20.03.2017.

⁴⁴ Backström 2014, 23, bilaga 1; Backström 2016, bilaga 1; Hos förf. Meddelat av Janne Heikkilä 15.11.2016.

⁴⁵ Hos förf. Meddelat av Janne Heikkilä 20.03.2017.

nuvarande undersökning.⁴⁶ Prästgården i Houtskär med ekonomibyggnader, arrendatorsbostad, badhus, båthus och kyrka bildar en attraktiv helhet i centrum av Näsby. Man kan på ett begränsat geografiskt område överblicka merparten av Pargas kyrkliga samfällighets fastighetsmassa på orten.⁴⁷ Prästgården och hjälpbyggnader finns med i Museiverkets lista över byggda kulturmiljöer som har definierats utgående från ett samarbete mellan Kyrkostyrelsen, Miljöministeriet och Museiverket.⁴⁸

På Åbolands prosteris område fanns i slutet av 2016 totalt 8 prästgårdar. Av dessa var 3 i Kimitoöns församlings ägo och 5 i Pargas kyrkliga samfällighets ägo. Totalt 5 av 8 prästgårdar på prosteriets område var i slutet av 2016 bebodda av präster.⁴⁹ Antalet prästgårdar eller ämbetsgårdar i församlingarnas eller samfälligheternas ägo i Åbolands prosteri har sedan 1970 minskat med 7.⁵⁰ Det finns inte längre någon prästtjänst på Åbolands prosteris område som är förenad med boendeplikt i prästgård. På Borgå stifts område fanns det per 17 februari 2017 totalt 13 prästtjänster som var belagda med boendeplikt. Av dem hade 5 kyrkoherdar samt domprosten i Borgå personlig befrielse från boendeplikt.⁵¹ I nästa artikel i denna serie förflyttar vi oss något österut, till Raseborgs prosteri. Där har det också skett stora förändringar sedan 1970-talet.

Harry S Backström

⁴⁶ Informant nummer 2, 5, 6, 9, 12, 15, 18.

⁴⁷ Godenhjelm 1935, 214; Backström 2014, 68; Övriga byggnader som är i den kyrkliga samfällighetens ägo är församlingshemmet samt kantors- och diakonibostaden.

⁴⁸ Kyrkostyrelsen 2011, 201; Backström 2014, 68;

http://www.kulturmiljo.fi/read/asp/rsv_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=5117 [Läst 31.10.2016].

⁴⁹ Backström 2014, 23; Backström 2016, bilaga 1; Hos förf. Meddelat av Ben Johansson 14.11.2016; Hos förf. Meddelat av Pernilla Gustafsson 14.11.2016; Hos förf. Meddelat av Antti Kuokkanen 15.11.2016; Hos förf. Meddelat av Janne Heikkilä 15.11.2016; Av prästerna var det 3 som var anställda av Väståbolands svenska församling och 2 av Kimitoöns församling.

⁵⁰ Backström 2014, bilaga 2 sida 4; Backström 2016, bilaga 1 och 3.

⁵¹ Backström 2016, bilaga 4 och 5; Hos förf. Meddelat av Clas Abrahamsson 15.02.2017; Hos förf. Meddelat av Lars-Henrik Höglund 17.02.2017.